

נהגו ישראל לומר לאחר הדלקת נר חנוכה את הפיוט "הנרות הללו", ומובא ברא"ש (שבת ב, ח) :

ובמסכת סופרים כתוב כיצד מברכין המדליק מברך שלש בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה כו' ואומר הנרות הללו אנו מדליקין על התשועות ועל הנסים ועל הנפלאות שעשית לאבותינו על ידי כהניך הקדושים וכל (מצות) שמנת ימי חנוכה הנרות הללו קודש ואין לנו רשות להשתמש בהן אלא לראותן בלבד כדי להודות לשמך על נפלאותיך ועל נסידך ועל ישועתך. ושמעתי שרבינו מאיר ז"ל היה אומר אותו.

וכן מופיע בכל הפוסקים, ומגדיל לדייק המהרש"ל (שו"ת מהרש"ל סימן פה) :
וזו נוסחה: הנרות הללו אנו מדליקין על התשועות ועל הנסים ועל הנפלאות שעשית לאבותינו על ידי כהניך הקדושים וכל שמונת ימי חנוכה הנרות הללו קדש הם ואין לנו רשות להשתמש בהן אלא לראותן בלבד כדי להודות לשמך על נפלאותיך ועל נסידך ועל ישועתך. **לא תשנה ולא תוסיף ולא תגרע** והטעם מפורש וסימן ל"ו תיבות לבד הנרות הללו (בשתי הפעמים) כאלו אמר הנרות הללו ל"ו הן.

ואולם ישאל המונה: "והרי ישנן ל"ז תיבות?" על כך אומר שער הציון בשם האליה רבה (תרעו יג): "ויאמר הנרות הללו קודש ולא יאמר קודש הם דאם כן יהיה ל"ז תיבות".

אמנם בסידורים בנוסח עדות המזרח נדפס הנוסח הנ"ל (בשינויי סדר בלבד), ואולם בסידורים בנוסח אשכנז וספרד נדפס הנוסח:

הנרות הללו אנו מדליקין על הנסים ועל הנפלאות ועל התשועות ועל המלחמות. שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה. על ידי כהניך הקדושים. וכל (מצות) שמונת ימי חנכה. הנרות הללו קדש (הם). ואין לנו רשות להשתמש בהם. אלא לראותם בלבד. כדי להודות ולהלל לשמך הגדול על נסידך ועל נפלאותיך ועל ישועתך.

בנוסח זה יש מ"ד תיבות כנגד הנרות כולל השמים. יתכן שנוסח זה נקבע מאחר שהשמש הוצב ביחד עם הנרות, בפרט שמפסקה זו נלמד איסור השימוש בנרות, שלא יבוא אדם לקרוא פסקה זו מן הכתוב לאור הנרות ויעיד עדות שקר בעצמו.

אולם קצת קשה, שהרי האמירה "הנרות הללו קודש" אינה מתיחסת לשמש, אלא אם נתייחס לבחינה הרעיונית שגם השמש שהוא חולין מצטרף בחנוכה אל הקודש. עוד יש לדייק מנוסח הברכה, מהקדמת התשועות לניסים במקור ושינוי הסדר בזמננו (גם לנוסח עדות המזרח). יתכן שקיימת מגמה להדגיש את נס פך השמן ביחס לתשועת המלחמה על מנת להגביר את שייכות החג למקדש, וכן עוד על זו הדרך בהבדל שבין הדגשת הניסים במקורותינו השונים.

עוד יש לדייק מהמילים "ועל המלחמות" שהנרות לא נקבעו על נס פך השמן או על נס הנצחון בלבד, אלא גם על עצם המלחמות מה שיכול להכיל את הרעיון של מלחמת התרבות המתמשכת גם בימינו, דבר שבא לידי ביטוי גם במילים "בימים ההם בזמן

הזה". מכאן נובע הסבר לביטוי "כהניך הקדושים" - לא די שהנלחמים היו כהנים, הם היו קדושים.

מן הלשון "וכל (מצות) שמונת ימי חנוכה הנרות הללו קודש (הם)" ניתן לדייק שמונת ימי החנוכה הם מצוה אחת והנרות שהוקצו למצוה זו הם קודש, בדומה לעצי סוכה בחג הסוכות. דיוק זה יכול לבוא לידי ביטוי בהשלכת החקירה בענין קדושת עצי סוכה לענין נרות חנוכה - האם יש בהם קדושה עצמית חיובית (כקשורים למנורת המקדש), או איסור שימוש בלבד (כמוקצים למצוותן). על פי חלוקה זאת ניתן להסביר את המשך האמירה, "ואין לנו רשות להשתמש בהן", כאמירה מסבירה (לדעה שהוקצו למצוותן) או כאמירה מוסיפה (אם קיימת קדושה עצמית).

הרב בעולת ראייה מדייק מלשון הכתוב "להודות ולהלל":

יש כאן שני חלקים שהם מתיחסים אל אלו הימים הטובים, ההלל הוא על הצד הטוב שישאר לעד לישראל דוקא על ידי פגישת המכשול העצום, החוזק הגדול של אמיתת האמונה כשיוצאת אל הפועל דוקא במה שהדעות הרעות מתפשטות מאד, עד שרבים יבהלו משאתן, וידמו שהן מבלעות את אמונת ישראל, וכאשר למרות כל אלה קמנו ונתעודד, ודבר אלהינו יקום לעולם, הרי דגלם של ישראל מתרומם... וההודאה היא על ההצלה הזמנית, מהחרב שהיה עלול לבא אז על ישראל מידי רשע של היונים, לולא ה' שהיה לנו.

ניתן לומר לפי דבריו שההודאה היא על נצחון האור על החושך, ואילו ההלל הוא על הפיכת החושך לאור. על פי דברים אלו ניתן להסביר שהדלקת הנרות היא גם על עצם המלחמה שעשה ה' לאבותינו, אולם ההלל וההודאה הם על הישועה ולכן לא נזכרת המלחמה בקשר להלל ולהודאה.

מכל האמור לעיל, ניתן לראות בפיוט "הנרות הללו" תמצית של ענייניו המהותיים של חג החנוכה, רעיוניים והלכתיים כאחד.